

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

Õiguskantsleri Kantselei
info@oiguskantsler.ee

Teie 02.07.2024 nr 7-
7/240931/2403921

Meie 06.09.2024 nr 1.2-5/14-2

Vastus kontrollkäigu kokkuvõttele

Politsei-ja Piirivalveameti Põhja Prefektuur on tutvunud Teie 02.07.2024 saadetud kontrollkäigu ülevaatega nr 7-7/240931/2403921. Vastavalt Teie soovile annab Põhja Prefektuur Teile tagasiside Teie poolt märgitud tähelepanekutele.

1) Arestimaja kambrites on sisse seatud pidev videovalve. Pidev videovalve kambrites ei taga kinnipeetute privaatsust.

Selgitame, et kõiki Põhja Prefektuuri arestimajja paigutatud kinnipeetuid jälgitakse ohuhinnangu alusel. Põhja Prefektuuri arestimajja paigutatud isiku puhul on tegemist kõrgendatud riskiga isikutega. Vahetu kontroll kambriukse jälgimisakna kaudu toimub iga tunni tagant, mis Põhja Prefektuuri arestimaja hinnangul ei ole siiski piisav. Isikute ootamatu ja esmane kinnipidamine on olemuselt raskete psühholoogiliste mõjudega. See tähendab, et teatud ajaks piiratakse ootamatult ja etteteatamata isiku liikumisvõimalust ning võimalust realiseerida sellega olemuslikult seotud subjektiivseid põhiõigusi – see mõjutab omakorda töö- ja pereelu ning harjumusi. Üldjuhul avastavad kinnipeetavad arestimajja sattudes, et nad on sunnitud kohanema sageli karmi ja jääga institutsionaalse rutiiniga, nad jäävad ilma privaatsusest ja vabadusest ning on allutatud, alandatud ja stigmatiseeritud staatusele. Samuti on nappides materiaalses tingimustes hakkama saamine stressirohke, ebameeldiv ja raske. Elu arestimajas ei meenuta tavapäraselt vangla eluviisi, kuhu kinnipeetavad saavad mitmeid päevi peale enda kinnipidamist. Seda asjaolu kinnitavad mitmed viimaste aastate enesevigastamise ja suitsiidikatsed isikute poolt, kelle osas ei ole täheldatud varasemat suitsiidset käitumist. Samuti terviserikked ja tervisekaebused. Kuigi Põhja Prefektuuri arestimaja ei pea igapäevaselt statistikat tervisekaebuste osas, saame kinnitada, et pea iga nädal vajavad arestimajas mitmed juhtumid kiirabi sekkumist. Saame näitena tuua juhtumi, kus tänu videovalvele reageerisid politseiametnikud operatiivselt juhtumile, mille käigus kinnipeetav kukkus voodist näoga vastu betoonpõrandale. Kinnipeetaval tekkisid krambihood ning meie hinnangul oleks antud juhtum võinud lõppeda hilisemal reageerimisel isikule fataalselt. Seega üheks eesmärgiks on vajadus jälgida kinnipeetavate tervislikku seisundit. Põhja Prefektuur leiab, et ilma video järelevalve ta satuvad arestimajas viibivate isikute elud ohtu. Samuti on arest raske psühholoogiline trauma isikutele, kes tulevad aresti kandma vabadusest, ning nende jaoks on olukord uus ja stressirohke. Esmakordselt suletud kambriksse paigutatule mõjub antud situatsioon psühholoogiliselt äärmiselt raskelt. Vanglast aresti kandma tulnud kinnipeetavate puhul mõjub kinnipidamine tunduvalt rõhavamalt, kui seda oli vanglakaristus: näiteks puudub võimalus väljaspool kambrit viibimiseks seoses töötamiseks, õppimiseks, sotsiaalprogrammides ja keele õppes osalemiseks ning kiriku külastamiseks.

Põhja Prefektuuri arestimaja leiab, et videovalve rakendamine on kõikide arestimajas viibivate kinnipeetavate puhul vältimatult vajalik: kaebuste lahendamine kinnipidamise osas, terviserikked, suitsiidide takistamine ja ennetamine ning lõhkumiste ennetamine.

Näiteks on Põhja Prefektuuri praktikas olnud mitmeid juhtumeid, kus vahetu kontrolli vahele jääval ajal otsustas muidu tavapäraselt käitunud kinnipeetu panna toime enesetapukatse, mis sai tõkestatud tänu videojälgimisele. Videofailid aitavad ühtlasi tuvastada asjaolusid, mis aitavad sündmust paremini mõista või hinnata pretensioonide asjakohasust. Samuti on need abiks toimingute ja turvataktika praktika parandamiseks. Hügieeninurgas puudub jälgimisseadmestik. Seal on võimalik privaatsest ja segamatult vahetada riideid ja ennast vajadusel kohendada. Olete märkinud, et erinevalt arestimajast ei ole vanglakambrites valvekaameraid. Põhja Prefektuur soovib ära märkida, et vaieldamatult kõik arestimajja saabuvad isikud on nn tundmatud ja sarnaselt vanglale ei jõua nad kohe perearsti vastuvõtule.

2) Lähedastele helistamiseks peab kinnipeetul olema kõnekaart, mida arestimajas ei müüda.

Teie hinnangul jäi kontrollkäigul jäi selgusetuks, kuidas on korraldatud kahtlustatavate kinnipeetute helistamine arestimajas. Selgitame, et kõikidele kinnipeetavatele võimaldatakse enda lähedastele vähemalt üks telefonikõne. Põhja Prefektuuri arestimajas võimaldatakse kinnipeetud isikutele helistada kinnipidamiskeskuse lauatelefonilt ning selleks ei ole vajalik kinnipeetaval omada kõnekaarti. Mis puudutab vanglast arestimajja saabuvaid isikuid, siis neil on võimalik enda lähedasi teavitada enne arestimajja saabumist. Põhja Prefektuuri arestimajas aresti kandval isikul on võimalik võtta kaasa ise virtuaalne telefonikaart, paluda see lähedasel saata või siis osta arestimaja vahendusel. Siiski nõustub Põhja Prefektuur osaliselt Teie märkusega ning plaanib leida Põhja Prefektuuri arestimajas lähiajal lahenduse, millega võimaldatakse arestialustele helistamist pikemaajalisel viibimisel arestimaja kulul vähemalt kord nädalas.

3) Kinnipeetute sõnul ei saa nad telefoniga rääkida privaatsest, sest ametnik viibib helistamise juures.

Oma ülevaates olete märkinud, et mitmed kinnipeetud rääkisid nõunikele, et lähedastele helistamise ajal viibib samas ruumis politseiametnik, kes kuulab telefonivestlust pealt. Palute jälgida, et kõikidel arestimajja saabunud kinnipeetutel oleks võimalus lähedasi oma asukohast teavitada. Kinnipeetul peab olema võimalik telefonitsi oma lähedasele rahulikus tempos selgitada, kus ta viibib, milline on olukord, ning paluda tuua arestimajja vajalikke asju (nt kõnekaart, prillid). Põhja Prefektuuri arestimaja kinnitab, et hetkel tõesti viibib telefonikõne võimaldamise ajal kinnipeetavaga samas ruumis politseiametnik, kuid eesmärgiks ei ole kinnipeetava telefonikõne pealt kuulamine. Põhjuseid selleks on erinevaid: näiteks kui kinnipeetav helistab lähedastele, siis saab politseiametnik anda talle operatiivselt informatsiooni, mida lähedastele edastada (Põhja Prefektuuri arestimaja aadress, kirj vahetuse ja kohtumiste korraldus, pakkide saamine, mis saab edasi, kus saab täiendavat informatsiooni). Samuti jälgib politseiametnik füüsiliselt kinnipeetavat nii tema enda kui teiste arestimajas viibivate isikute turvalisuse tagamiseks – telefonikõne tegemine käib väljaspool kambrit ja kambriblokki.

Samas nõustub Põhja Prefektuur Teie poolt märgituga ja üritab leida lahenduse luua kinnipeetavate telefonikõnede teostamiseks turvalise ruumi, kuhu saab kinnipeetav jääda üksi ilma järelevalveta. Samas tuleb Põhja Prefektuuri arestimajal jätkuvalt viibida kinnipeetuga ühes ruumis juhtudel, kui on vaja kahtlustataval piirata kõnede tegemist isikutele, kellele selleks luba ei ole.

4) Kõik küsitletud kinnipeetud ütlesid, et pidid end arestimajja saabumisel läbivaatuseks alasti võtma.

Olete oma ülevaates selgitanud, et arestimajja saabuvad kinnipeetud peavad läbivaatusel lahti riietama alakeha ning palja alakehaga kükitama. Selgitame, et alasti läbivaatus tehakse olenevalt kinnipeetu individuaalsest riskihinnangust. Põhja Prefektuuri hinnangul on kõik arestimajja saabuvad isikud kõrgendatud riskiga, kuna on põhjust eeldada, et kinnipeetu võib olla peitnud oma keha lähedale ohtlikke või tõendiks olevaid esemeid, mida muul viisil inimest läbi otsides ei pruugi leida. Põhja Prefektuuris on sellel aastal tuvastatud mitmeid juhtumeid, kus kinnipeetav on peitnud esemeid ja peale kambrisse paigutamisel need välja võtnud. Viimane oli juhtum, kus kinnipeetav oli peitnud enda tuharate vahele süstlad, milles olid vedelikud. Paraku ei aidanud sellel juhtumil ka isiku läbivaatus lahti riietumise teel, kuna esemed olid peidetud isiku kehaõõnsusesse. Näiteks visuaalselt, kompamise teel või elektrooniliste seadmete abil ei ole võimalik tuvastada keelatud esemeid (nt taimne puru, tabletid). Kindlasti nõustub Õiguskantsler, et politseiametnike poolt kinnipeetavate alakeha kompamine suguelundite piirkonnas on taunitav. Seetõttu teostatakse Põhja Prefektuuri arestimajas isikute läbivaatust lahti riietumise teel. Eesmärgiks on ennetada olukordi, mis võivad lõppeda traagiliselt: narkootiliste ainete jõudmine kambrisse, esemed millega on võimalik ennast vigastada, kinnipidamisel peidetud tõendid.

Kontroll kokkuvõttes on märgitud, et läbivaatuseks suunatakse kinnipeetav läbivaatusruumi nurka, mis ei ole ülejäänud ruumist ega valvekaamera vaateväljast ühelgi viisil eraldatud. Nurk on põrandal tähistatud halli ruuduga, sest jälgimismonitoril on see ala hägustatud. Läbivaatus toimub videovalvega läbivaatusruumis, kus arvuti taga töötavad mitmed ametnikud. Palute jälgida, et ala, kus kinnipeetu end lahti riietab, ei jääks valvekaamera ega samas ruumis töötavate kõrvaliste inimeste vaatevälja. Selleks tuleb läbivaatuse ala ette panna sirm või vahesein. Alasti läbivaatuse rakendamisel tuleb jälgida, et kinnipeetav saaks lahti riietuda väärikust säästes ja järk-järgult, nii et osa kehast oleks alati kaetud. Ruumis peab viibima vähemalt kaks kinnipeetuga samast soost ametnikku.

Põhja Prefektuur selgitab, et Teie poolt välja toodud ametnikud, kes arvuti taga töötavad, teostavadki isikute läbivaatust ning tegemist ei ole kõrvaliste isikutega. Samuti ruumis viibivad läbivaatuse ajal vaid samast soost isikud. Mis puudutab läbivaatuse koha eraldamist, siis sellega Põhja Prefektuur ei saa nõustuda, kuna nimetatud ruum suletakse läbivaatuse teostamise ajaks ja pannakse uksele spetsiaalne märg, et ruum on hõivatud. Nimetatud ruumi on võimalik ka füüsiliselt lukustada selliselt, et sinna ei saa siseneda koridorist. Läbivaatuse järk-järgulist teostamist on Põhja Prefektuuri arestimajas seni tehtud.

5) Kambriaknad on seestpoolt kaetud metallvõrguga, mis võib takistada loomuliku valguse sissepääsu kambrisse.

Põhja Prefektuur nõustub, et igas arestimaja kambris peab olema piisavalt loomulikku valgust. Põhja Prefektuuri arestimajas on paigaldatud täiendavad aknavõred põhjusel, et oleks tagatud parem turvalisus. Sellega ennetatakse akende lõhkumisi ning põgenemisi. Nagu eelpool on Põhja Prefektuur selgitanud, siis arestimaja näol on tegemist kohaga, kuhu isikud satuvad üldjuhul ootamatult. Iga akna lõhkumine ja kraapimine tähendab automaatselt ühe arestimaja tsooni kinni panemist – akna remontimiseks on vajalik kutsuda spetsialistid ning nende kokkupuude arestimajas viibivate isikutega on välistatud. Paraku on Põhja Prefektuuri arestimajas suur liikuvus, mille tõttu liiguvad igapäevaselt kinnipeetavad koridorides. Üheks eesmärgiks on ka politseiametnike tööülesannete takistamise tõkestamine. Põhja Prefektuuri arestimajas on järelevalve tagamiseks kehtestatud kord, mille järgi teostatakse majaväliseid ringkäike. Ühtlasi asub arestimaja kambrite akende taga ala, kus viibivad paljud kõrvalised

isikud: prügiautod, toiduautod, koristajad, hooldajad jms. Ennetame ka aknale koputamist. Kontrollkäigu kokkuvõttes on märgitud, et kehtivates õigusaktides ei ole kehtestatud objektiivseid näitajaid (nt konkreetne valgustugevus), milline peab olema kambri loomulik ja kunstlik valgustus. Sellest hoolimata on eluruumi valgustust võimalik hinnata nii öelda olmetasandil. Arestimaja akent ei saa võrrelda tavapärase eluruumi aknaga, kuivõrd arestimaja on eriotstarbeline ehitis. Kambris olnud loomulik valgus kombinatsioonis kunstliku valgustusega on elutegevuseks piisav, nagu nõuab VangS § 45 lg 1. Põhja Prefektuuri akende turvavõre on suure ruudustikuga, mistõttu võre eemaldamine ei annaks mingit lisaväärtust. Siiski vaatamata meie eeltoodud seisukohtadele, on Põhja Prefektuur Teie seisukoha võtnud arvesse ja käesolevaks hetkeks eemaldanud ühelt kambrit sisemised võred. Katsetame ja vaatleme, kuidas selline muudatus võib mõjuda ning milliseid julgeoleku ohtusid see kaasa toob. Põhja Prefektuuri kinnipidamiskeskus mõõtis kambrite päevavalgust, kuna Teie hinnangul see takistab loomulikku päevavalgust: 2ne kamber - Laualt 600 Lux; Nari 1 korrus 300 Lux; Nari 2 korrus 400 Lux. 4ne kamber- Laualt 600 Lux; Nari 1 korrus 400 Lux; Nari 2 korrus 500 Lux. Seega võib mõõtmistest järeldada, et kambrites oleva valguse intensiivsus on normaalne igapäeva toiminguteks. Põhja Prefektuur lähtub antud hinnangu andmisel Tallinna Ülikooli lektor M.Sirk materjalides toodud soovituslikele numbritele.

- 6) Põhja Prefektuuri arestimajas on liikumispuudega kinnipeetute jaoks on arestimajas sisse seatud invakamber. Kambri lävepakk on kambri poolt kallakuga, kuid teiselt poolt terava nurgaga. Seega võib ratastooliga inimesel olla keeruline kambrisse siseneda. Liikumine oleks mugavam, kui uksepakk oleks tasandatud või mõlemalt poolt kallakuga.**

Praktikas ei ole uksepaku kõrgus olnud ratastoolis kinnipeetule takistuseks. On oluline märkida, et ükski kinnipeetu ei liigu väljaspool kinnipidamiskambrit üksinda. Teda saavad abistada nii kambris kui muudes politsei ruumides teda saatvad politseiametnikud. Tänapäevani ei ole erivajadustega kinnipeetud esitanud pretensioone lävepaku kõrguse kohta. Statsionaarse lävepaku paigaldamine ei ole Põhja Prefektuuri arestimaja hinnangul mõistlik, kuna alati ei paigutata invakambrisse ratastoolis isikut. Näiteks võib tekkida vajadus paigutada invakambrisse karguga isik ning ukse lävepaku ehitamine mõlemalt poolt kaldu võib sellisel juhul olla kinnipeetavale hoopis ohtlik. Ukse lävepakk muutub laiemaks, on kaldu ja võib muutuda libedaks. Samas Põhja Prefektuur nõustub tähelepanekuga ja soetab teisaldatava ukse lävepaku, mida saab vajadusel tõsta ukse alla vastavalt vajadusele. Sellisel juhul saaks kasutada teisaldatavat lävepakku ka teistes tavalistes kambrites.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ats Kübarsepp
politseikolonelleitnant
Põhja prefektuur
prefekt

Remo Tänav, 6124601, remo.tanav@politsei.ee